

Dansvliegen van het trilveen 'Ven onder de Berg' te Maasmechelen, een uniek habitat in Vlaanderen met een eerste melding van *Syndyas nigripes* voor de Belgische fauna (Diptera Empidoidea)

door Patrick GROOTAERT¹ en Luc CRÈVECOEUR²

¹ Departement Entomologie, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, B-1000 Brussel (e-mail : grootaert@kbinirsnb.be).

² Het Groene Huis, Domein Bokrijk, B-3600 Genk.

Het trilveen van Ven onder de Berg is een voor Vlaanderen erg groot en tamelijk uniek hoogveen. Verschillende studies (CRÈVECOEUR, in voorbereiding) en ook de huidige studie tonen aan dat een daar voor Vlaanderen unieke fauna leeft die echt bescherming verdient.

Het "Ven onder de Berg" ligt aan de voet van het Kempens Plateau op een hoogte van 49m. Het is een uniek ven bedekt met hoogveen en trilveen, waarvan het veen nog steeds gestadig aangroeit. Alle successie-stadia van ondergedompelde veenmostapjitten tot veenbes en lavendelheidebulten zijn aanwezig. De oppervlakte bedraagt 6ha. Het gebied wordt omgeven door een aantal bossen van Grove den. Het beheer van het terrein bestaat voornamelijk uit het verwijderen

van de jonge vliegdenen. Het terrein is niet toegankelijk voor het publiek.

Tijdens een inventarisatie campagne in 1997 ter gelegenheid van het opstellen van de gedocumenteerde Rode lijst van de Dansvliegen in Vlaanderen (GROOTAERT, 1998), werd het trilveen bemonsterd. Daartoe werden 3 witte en 3 gele waterbakjes zowat middenin het trilveen geplaatst. Ze werden om de drie weken leeggemaakt. Bovendien werden in het begin van de lente ook enkele handvangsten gedaan. Zo werd langs een weg in het dennenbos *Empis (Platyptera) borealis* in grootte aantallen aangetroffen hoog in de dennenbomen. Deze soort is erg zeldzaam en wordt hier verder ook besproken.

Soort	ind.	Habitat larve	Habitat adult	Status
Kleurvallen				
<i>Bicellaria pilosa</i> LUNDBECK	1	bodem	heide	5. Zeldzaam
<i>Drapetis parilis</i> COLLIN	1	xylobiont	bos	7. Momenteel niet bedreigd
<i>Empis (Coptophlebia) albinervis</i> MEIGEN	4	bodem	bos	7. Momenteel niet bedreigd
<i>Empis (Coptophlebia) vitripennis</i> MEIGEN	85	zandbodem	bos	7. Momenteel niet bedreigd
<i>Empis (Empis) aestiva</i> LOEW	35	bodem	grasland	7. Momenteel niet bedreigd
<i>Empis (Empis) chioptera</i> MEIGEN	2	bodem	bos	7. Momenteel niet bedreigd
<i>Empis (Empis) nigripes</i> FABRICIUS	1	bodem	ubiquist	7. Momenteel niet bedreigd
<i>Empis (Empis) prodromus</i> LOEW	2	zandbodem	bos, zandgrond	7. Momenteel niet bedreigd
<i>Empis (Empis) serotina</i> LOEW	1	bodem	grasland	3. Bedreigd
<i>Rhamphomyia (Pararhamphomyia) curvula</i> FREY	1	onbekend	onbekend	5. Zeldzaam
<i>Syndyas nigripes</i> (ZETTERSTEDT)	1	onbekend	venen	2. Met uitsterven bedreigd
Handvangsten				
<i>Empis (Platyptera) borealis</i> LINNAEUS	6	bodem	bosrand	2. Met uitsterven bedreigd
<i>Rhamphomyia (Rhamphomyia) subcinerascens</i> COLLIN	3	bodem	grasland, rietland	7. Momenteel niet bedreigd

Soortbespreking

Er werden slechts 11 soorten met de gekleurde waterbakjes gevangen. Dat is op zich erg weinig, maar tamelijk logisch aangezien de larven van dansvliegen niet graag in met water gesatureerde milieus leven. Daarenboven blijken de vliegen allemaal inwijkelingen te zijn uit het omgelegen bos. De larven van die soorten leven vooral in zandige bodems bedekt door bos. De volwassen vliegen komen dus hoogstwaarschijnlijk foerageren op de bloemen die in het veen bloeien. Wellicht is *Syndyas nigripes* de enige uitzondering daarop en leeft de larve van deze soort inderdaad in het veen. De volwassen vliegen zijn rovers die hun prooi in de vlucht pakken.

Met de handvangsten werden op 10.IV.1997 nog 2 soorten gevangen : *Empis (Platyptera) borealis*, een soort die eveneens in de categorie "Met uitsterven bedreigd" is ingedeeld en *Rhamphomyia (Rhamphomyia) subcinerascens*, een soort die "Momenteel niet bedreigd" is.

In de volgende paragrafen bespreken we de soorten met een "Rode lijst" status en dit op dezelfde manier als in het voorlopig rapport van de Rode lijsten (GROOTAERT, 1998). Daar werden evenwel de soorten *Bicellaria pilosa* en *Rhamphomyia curvula* niet besproken omdat we toen oordeelden dat er geen voldoende achtergrond informatie voorhanden was.

Empis (Platyptera) borealis LINNAEUS, 1758 Met uitsterven bedreigd

Determinatie

COLLIN (1961) : blz. 483 (herbeschrijving);
Figs 174 (habitus), 175 (hypopygium).
CHVÁLA (1994) : blz. 89 (herbeschrijving),

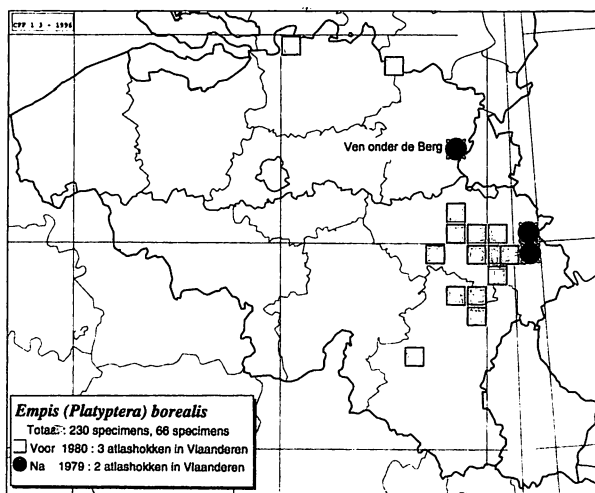

Fig. 1. Verspreiding van *Empis (Platyptera) borealis* in België.

Figs 110, 142-144.

Verspreiding

Europa : Een boreo-montane soort met relict-populaties in de Atlantische provincie. De meest algemene empidide soort in noord en centraal Scandinavië, maar wordt reeds zeldzaam in het zuiden van Scandinavië. Algemeen in de koelere streken van Centraal-Europa. Niet verder naar het zuiden dan Noord-Frankrijk, Zwitserland, Oostenrijk, Hongarije en de Oekraïne. In **Zuid-België** gekend van niet minder dan 21 populaties bijna alle gelegen op en rond de Hoge Venen.

Vlaanderen : Gekend van 3 populaties voor 1980 (Kalmthout, 1942, Postel, 1921 en Zutendaal, 1949) en slechts 1 na 1979 nl. deze van Ven onder de Berg op 10 april 1997.

Ecologie

VAN DER GOOT (1989) vond *E. borealis* enkel op wilgekatjes in vochtig heideterrein omgeven door bos.

Vliegtijd : begin april tot half mei.

Status

Met uitsterven bedreigd aangezien de soort na 1979 slechts van minder dan 2 % van de atlashokken gekend is en daarenboven in een bedreigd milieu voorkomt.

Referentie

VAN DER GOOT (1989).

Syndyas nigripes (ZETTERSTEDT, 1842)
Met uitsterven bedreigd

Determinatie

COLLIN (1961) : blz. 234 (herbeschrijving).
CHVÁLA (1994) : blz. 102 (herbeschrijving);
Figs 146, 149, 174-190.

Verspreiding

Europa : In Scandinavië : zeldzaam in Zweden maar meer algemeen in Finland. Niet gekend van Noorwegen en Denemarken. Erg zeldzaam in Groot-Brittannië, gekend van Nederland, Centraal-Europa (D, PL, CS, A, H, CH, I) en tot in Rusland in het oosten. Lokaal kan ze soms algemeen zijn in moerasachtige milieus en veenputten. Niet gekend in Zuid-België. Het is echter niet onwaarschijnlijk dat *S. nigripes* in de Hoge Venen voorkomt.

Vlaanderen : Eerste waarneming voor Vlaanderen : *S. nigripes* is slechts van 1 vindplaats gekend : het trilveen van het reservaat Ven-onder-de-berg te Maasmechelen. De vindplaats stemt volledig overeen met de ecologische eisen die de soort eraan stelt.

Ecologie

De soort wordt meestal in koud veenmoeras aangetroffen (VAN DER GOOT, 1990). Zoals de andere Hybotinae is het een rover die zijn prooi vangt in de lucht.

Vliegtijd : juli tot half augustus.

Status

Met uitsterven bedreigd. Aangezien we slechts één enkele populatie kennen en dan nog van een erg uitzonderlijk milieu zoals het trilveen te Maasmechelen verdient de soort volledig ten rechte de status "Met uitsterven bedreigd". In Nederland dateert de laatste melding van 1925 (VAN DER GOOT, 1990).

Bicellaria pilosa LUNDBECK, 1910
Zeldzaam

Determinatie

COLLIN (1961) : blz. 257 (herbeschrijving);
Figs 90 (mannelijke genitalia).
CHVÁLA (1983) : blz. 146 (herbeschrijving),
Figs 266 (aangezicht), 278 (antenne), 290
(achterpoot), 311-315 (genitalia)

Verspreiding

Europa : Wijd verspreid in Scandinavië (S, N,

SF, DK) (CHVÁLA, 1983). Aanwezig in Groot-Brittannië, Nederland, Duitsland, Polen, Czechië, Oostenrijk, Zwitserland en Roemenië. In Zuid-België gekend van slechts 2 populaties in de Hoge Venen (Hockai en Vecquée). De soort is er hoogswaarschijnlijk onderbemonsterd.

Vlaanderen : Gekend van 2 populaties voor 1980 (Munte, Verrewinkel) en 7 na 1979 (Beernem, Vloetenveld, Wetteren, Moerbeke, St. Martens Latem, Lanklaar en Mechelse Heide).

Ecologie

B. pilosa is een soort van open zandgronden. Het is een typische soort voor heidegebieden. In Zuid-Nederland is het trouwens de dominante soort in zowel droge als natte heide met een preferentie voor droge heide (GROOTAERT, in litt.). Ze komt niet voor in de zeeduinen.

Vliegtijd : eind april tot eind juni (tot begin juli in de Hoge Venen).

Status

Een zeldzame soort aangezien ze van minder dan 10 % van de atlashokken (5 op 5 km U.T.M hok) gekend is en daarenboven, althans in het westen van Vlaanderen, in bedreigde milieus voorkomt.

Empis (Pararhamphomyia) curvula
FREY, 1913 Zeldzaam

Determinatie

COLLIN (1961) : blz. 354 (herbeschrijving);
Fig. 120 (hypopygium en uiteinde achtelig mannetje).
BARTAK (1982) : blz. 423 (herbeschrijving),
Fig. 11b.

Verspreiding

Europa : Gekend van Groot-Brittannië, Centraal (D, Cs, A) en Noord-Europa (N, S, SF, DK). Nog niet gekend in Zuid-België.

Vlaanderen : Gekend van slechts 2 populaties : Gulke Putten, 9.VI.1986, 1 mannetje en 16.VI.1986, 45 mannetjes en 3 wijfjes (leg. K. DECLEER); Maasmechelen, Ven onder de Berg, 27.V.1997, 1 wijfje (leg. L. CRÈVE-COEUR).

Ecologie

Er is helemaal niets gekend over de ecologie noch van de larve, noch van het adulte dier.

Vliegtijd : eind mei tot eind juni.

Status

R. curvula is ondergebracht in de categorie "Zeldzaam" aangezien de soort in minder dan 10 % van de atlashokken gekend is na 1979 en ook pas na 1979 voor het eerst werd gevonden in Vlaanderen.

Dankwoord

Dit werk werd uitgevoerd als een deel van de externe opdracht IN/JPM/96.002 voor het Instituut voor Natuurbehoud. Met dank aan Dr. Milan CHVÁLA voor het terbeschikking stellen van de tekening van *E. borealis*.

Referenties

- BARTÁK M., 1982. - The Czechoslovak species of *Rhamphomyia* (Diptera, Empididae), with description of a new species from Central Europe. *Acta Universitatis Carolinae, Biologica*, 1980 : 381-461.
- CHVÁLA M., 1983. - The Empidoidea (Diptera) of

Fennoscandia and Denmark. II General Part. The Families Hybotidae, Atelestidae and Microphoridae. *Fauna Entomologica Scandinavica*, 12 : 9-279.

COLLIN J.E., 1961. - British flies. VI. Empididae. Cambridge, 782 pp.

GROOTAERT P., 1998. - Een gedocumenteerde Rode lijst van de dansvliegen in Vlaanderen. Rapport in uitvoering van externe opdracht IN/JPM/96.002 voor het Instituut voor Natuurbehoud, 118 pp.

VAN DER GOOT V.S., 1989. - De dansvliegen van het geslacht *Empis* in Nederland (Diptera : Empididae). *Entomologische Berichten, Amsterdam*, 49 (12) : 173-184.

VAN DER GOOT V.S., 1990. - Dansvliegen. Determineertabel voor de wat grotere soorten van het geslacht *Empis* en alle soorten van het geslacht *Hybos* in de Benelux. Jeugdbondsuitgeverij, 24 pp.

VAN DER GOOT V.S., 1990. - Twee in Nederland vermoedelijk bedreigde dansvliegen : *Syndyas nigripes* en *Syneches muscarius* (Diptera : Hybotidae). *Entomologische Berichten, Amsterdam*, 50 (10) : 139-140.

Bulletin S.R.B.E./K.B.V.E., 135 (1999) : 187-189

Espèces intéressantes observées à Ellezelles en 1999 *Scytodes thoracica* et *Argiope bruennichi* (Araneae), *Conocephalus discolor* (Ins. Orthoptera)

par Hubert BRUGE

rue Jean Blockx 15, B-1030 Bruxelles.

Situé au nord du Hainaut occidental, le village d'Ellezelles est bordé sur trois côtés (nord, ouest et sud) par des buttes-témoins du Diestien dont l'altitude oscille entre 100 et 150 m. La crête des 2 premières buttes fait frontière avec la Flandre, leurs faces nord et ouest constituant les "Vlaamse Ardennen". Le centre du village, à l'altitude moyenne de 40-50 m, repose sur une épaisse couche de loess ("argile à briques") dont la puissance atteint par endroits 40 m. A l'emplacement de notre maison, une nappe d'eau y circule en surface. Lorsqu'il fait sec, elle n'est située qu'à 2 m sous le niveau du sol. Par temps humide, elle peut y remonter jusqu'à - 1,20 m !

Ceci explique pourquoi à cet endroit - mais pas seulement là - les hivers longs, mais doux et fortement humides, se révèlent très défavorables à la faune entomologique. Cette année, les Coléoptères et les Hyménoptères y ont particulièrement souffert car leurs nombreuses formes, qui hivernent dans le sol ou dans les milieux poreux susjacents (compost, mousses, bois morts et même vieux murs), y sont probablement mortes d'épuisement ou d'asphyxie... Il a fallu attendre les éclosions de l'automne 1999 pour y enregistrer une légère amélioration. Mais "quand le chat est parti, les souris dansent" ! Comme souvent en pareil cas, cette situation a donc